

ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Ашурзода Ҷамшеди Хуршед дар мавзӯи «Ифротгароии динию сиёсӣ ва хусусиятҳои муҳимми он дар раванди дигаргуншавии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ (илмҳои сиёсӣ)

Омӯзиши паҳлуҳои гуногуни ифротгароии динию сиёсӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон хеле муҳим ба шумор рафта, муайян намудани сабабҳои пайдоиши он ва ба таври дуруст ба роҳ мондани мубориза бо ин падидаи номатлуб зарур аст. Пайдоиш ва мавҷудияти ифротгароии динию сиёсӣ дар ҳар кишвар ба назар мерасад. Аммо дар кишварҳои пасошӯравӣ он хусусиятҳои хоси худро дорост. Ифротгароии динию сиёсӣ ҳанӯз дар замони шӯравӣ ҳамчун воситаи муборизаи сиёсӣ идеологӣ дар муқобили Ҳукумати Шӯравӣ пайдо гардида буд. Аммо баъди пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ дар давлатҳои Осиёи Марказӣ ифротгароии динию сиёсӣ ба омили ноустуворкунандаи ҷомеа табдил ёфт. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад дар зери таъсири ифротгароии динию сиёсӣ ҷанги шаҳрвандӣ ба вуқӯъ омад. Баъди ба имзо расидани Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллии ҳарчанд ҷанги шаҳрвандӣ хотима ёфта бошад ҳам, мутаассифона, зуҳуроти ифротгароии динию сиёсӣ на танҳо аз байн нарафт, балки мавҷудияти худро дар шароити навини давлатдорӣ низ нигоҳ дошт.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон кишри аз ҳама зиёд осебпазир ҷавонон мебошад. Маълум аст, ки тӯли солҳои зиёд қисме аз ҷавонони мамлакат барои қору фаъолият ба Федератсияи Россия ба муҳочират сафар менамоянд ва айни замон табиғи андешаҳои ифротӣ дар миёни муҳочирони тоҷик хеле хатарзо гардидааст. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки аз ҳама бештар муҳочирон андешаҳои ифротгароёнро ҷонибдоранд. Гузашта аз ин, дар дохили мамлакат низ ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ тундгаро ҷонибдорондоранд, ки чунин ҳолат барои суботи сиёсии мамлакат хатарзо мебошад.

Дар раванди омӯзиши мавзӯи асарҳои илмии олимони хориҷӣ ва ватанӣ истифода бурда шудаанд. Инчунин дар раванди таҳқиқот назарияҳои сиёсии олимони рус ва муҳаққиқони ватанӣ низ ба таври фаровон истифода бурда шудаанд. Асосҳои назариявии таҳқиқотро низ ҳулосаҳои назариявии олимони мазкур ташкил медиҳанд. Дар раванди гузаронидани таҳқиқот муаллиф методҳои илмии таҳлили системавӣ, муқоисавӣ, рафторӣ, институтсионалӣ ва навъбандиро истифода намудааст.

Муаллиф бамаврид қайд менамояд, ки зуҳури ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асосан дар зерӣ таъсири омилҳои дохилӣ ва берунӣ ба амал омадааст. Муаллиф ба хулосае меояд, ки омилҳои берунӣ аз омилҳои дохилӣ дида таъсири манфии бештар доранд ва дар аксар маврид ангезаи пайдоиши омилҳои дохилӣ ба шумор мераванд. Маҳз дар зерӣ таъсири низоъҳои беруна барои фаъолияти ҳизбу ҳаракатҳои ифротгароӣ ва террористӣ шароити мусоид фароҳам меояд. Гузашта аз ин, бархӯрди манфиатҳои геополитикии як зумра давлатҳо низ сабаби пайдоиши ифротгароӣ ва тундгароӣ мегардад. Қариб ҳамаи ташкилотҳои ифротгароӣ ва террористӣ дар раванди амалигардонии манфиатҳои геополитикии давлатҳои мушаххас ҳамчун воситаи расидан ба мақсадҳои геостратегии худ истифода бурда мешаванд.

Дар маҷмӯъ, омилҳои дохилию берунӣ, ки сабаби афзоиши ифротгароии динию сиёсӣ мешаванд, дар раванди мубориза мушкилиҳои ҷиддӣ ба вучуд меоваранд. Рушди бемайлоии технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ, ноустувории низомҳои иқтисодию иҷтимоии ҷомеа, бархӯрди тамаддунҳо, ҷаҳонишавӣ, стандартҳои дугона дар самти мубориза бо ифротгароӣ ва терроризм, аз хориҷи мамлакат дастгирӣ ёфтани зершохаҳои ташкилотҳои террористию ифротгароӣ, сатҳи пасти маърифатнокии динии аҳоли, давраи гузариш ва ғайраҳо ба онҳо мисол шуда метавонанд. Бо дарназардошти чунин вазъият роҳу воситаҳои мубориза низ бояд мувофиқ бо сабабҳои пайдоиши ифротгароии динӣ интиҳоб карда шавад. Падидаи мубориза бояд хусусияти маҷмӯӣ дошта бошад ва дар ин раванд меҳнаизмҳои сиёсӣ, ҳуқуқӣ, идеологӣ, иҷтимоию иқтисодӣ, фарҳангӣ ва монанди инҳо ба таври натиҷабархш бояд истифода бурда шаванд.

Яке аз паҳлуҳои мусбати диссертатсия дар он ифода меёбад, ки муаллиф дар раванди таҳқиқот доираи васеи адабиёти илмиро истифода намуда, дар заминаи таҳлили онҳо моҳият ва хусусиятҳои бевоситаи ифротгароии динию сиёсиро нишон додааст. Воқеан ҳам, тӯли даҳ соли охир масъалаи ифротгароии динию сиёсӣ аз ҷониби шумораи зиёди олимону муҳаққиқон мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Таҳлили адабиёти илмии мавҷуда аз он шаҳодат медиҳад, ки оид ба масъалаи мазкур аз тарафи пажӯҳишгарон ҳанӯз ҳам андешаи ягона ташаккул дода нашудааст. Муаллиф муътақид аст, ки то ҳанӯз бо дарназардошти вазъи геополитикии ҷаҳони муосир ва махсусан бо дарназардошти манфиатҳои геополитикии хоҷагони хориҷӣ ин масъала ҳанӯз ҳам ба омӯзиши зиёд ниёз дорад.

Дар диссертатсия муаллиф кӯшиш намудааст, ки хусусиятҳои муҳимми ифротгароии динию сиёсиро таҳлил намояд ва сабабҳои пайдоиш ва роҳу воситаҳои пешгирӣ намудани онро муайян созад. Барои амалӣ намудани ин ҳадаф дар диссертатсияи худ муаллиф ба масъалаҳои зерин диққати бештар дода, онҳоро ба таври ҷиддӣ мавриди омӯзиш қарор додааст:

- муаллиф кӯшиш ба харҷ додааст, ки моҳият ва хусусиятҳои муҳимми ифротгароии динию сиёсиро ҳамчониба таҳлил намуда, ҷанбаҳои назариявӣ методологии онро нишон диҳад;

- сабабҳо ва омилҳои пайдоиши ифротгароии динию сиёсиро омӯхта, роҳу воситаҳои муқовимат бо онро нишон диҳад;
- хусусиятҳои муҳимми сиёсишавии дин ва сиёсикунони динро мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода, нишонаҳои онҳоро ҳамчун омилҳои бавучудоварандаи ифротгароии динию сиёсӣ муаррифӣ намудааст;
- самтҳои гуногуни паҳншавии ифротгароии динию сиёсиро таҳлил намуда, паҳнгардидани ғояҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ дар миёни ҷавонон ва дар қишрҳои дигари ҷомеаро таҳқиқ кардааст;
- пайдоиш ва ташаккули ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз самтҳои афзалиятноки таҳқиқотро ташкил намуда, дар ин қисми диссертатсия заминаҳо, сабабҳо ва омилҳои бавучудоварандаи ифротгароии динию сиёсӣ дар Тоҷикистон нишон дода шудаанд;
- дурнамои муқовимат бо ифротгароии динию сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва монеаҳои дар ин самт мавҷудбуда таҳлилу баррасӣ гардида, барои коҳиш додани таъсири манфии он тавсияҳои амалӣ пешниҳод карда шудаанд.

Бояд иқрор шуд, ки мақсади таҳқиқот амалӣ гардида, вазифаҳои дарпешгузоштаи муаллиф иҷро гардидаанд.

Диссертатсияи мазкур аз муқаддима, се боб, шаш зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Боби якуми диссертатсия ба таҳқиқи асосҳои илмию назариявӣ ва хусусиятҳои концептуалии масъалаи ифротгароӣ бахшида шуда, дар он хусусиятҳои муҳимми ифротгароии динию сиёсӣ, сабабҳои пайдоиши он ва роҳу воситаҳои пешгирӣ намудани он мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Дар боби дууми диссертатсия сиёсишавии дин, идеологияи исломгароӣ, стратегияҳои муборизаи идеологӣ ва паҳншавии ғояҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ дар миёни ҷавонон таҳлилу баррасӣ гардидаанд. Дар боби сеюми диссертатсия ифротгароии динӣ, радикализми исломӣ, омилҳои бавучудоварандаи онҳо, пеш аз ҳама, омилҳои дохилию берунӣ, оқибатҳои ноговори ғайриқонунии ташкилотҳои ифротгароӣ террористӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ, аз ҷумла дар Тоҷикистон, роҳу воситаҳои муқовимат бо паҳншавии ғояҳои тундгароӣ ва ифротгароӣ мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода шудаанд.

Хулосаҳо ва натиҷаҳои асосии диссертатсия барои таҳқиқи минбаъдаи ифротгароии динию сиёсӣ заминаи илмию назариявӣ фароҳам меоварад. Инчунин натиҷаҳои таҳқиқот барои гузаронидани мониторинги вазъи ифротгароии динию сиёсӣ ҷомеа метавонад, истифода бурда шавад. Маводи таҳқиқот барои ташаккули ҷаҳонбинии назариявии муҳаққиқони ҷавон ва онҳое, ки ба омӯзиши ифротгароии динию сиёсӣ машғул мегарданд, хеле аҳамиятнок мебошад. Тавсияҳои амалии муаллиф ва хулосаҳои диссертатсия дар ғайриқонунии мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар самти мубориза бар зидди ифротгароӣ метавонанд, истифода бурда шаванд.

Саҳми муаллиф дар омӯзиши ин масъала аз он иборат аст, ки ӯ дар илмҳои сиёсӣ ватанӣ масъалаи ифротгароии динию сиёсиро бо диди нав ва

бо дарназардошти вазъияти геополитикию манфиатҳои геополитикии абаркудратҳои ҷаҳонӣ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор додааст. Барои анҷом додани чунин таҳқиқот муаллиф дар назди худ вазифаҳои мушаххасро мегузорад. Таҳлили диссертатсия нишон медиҳад, ки ҳадафи таҳқиқот ва вазифаҳои дарпешгузоштаи муаллиф иҷро гардидаанд.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 5 мақолаи илмӣ муаллиф, ки дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил мебошанд, нашр шудаанд. Инчунин муаллиф дар конференсияҳои илмӣ назариявӣ натиҷаҳои таҳқиқоти худро маъруза намудааст.

Автореферати диссертатсия мухтавои таҳқиқотро пурра ифода менамояд. Вобаста ба норасоии таҳқиқоти мазкур якҷанд ҳолатро номбар кардан мумкин аст, ки онҳоро ба таври зайл нишон медиҳем:

1. Яке аз роҳҳои пешгирӣ намудани паҳншавии ифротгароии динию сиёсӣ баланд бардоштани маданияти сиёсии ҷавонон мебошад. Аз ҷиҳати сабаб бошад, ки муаллиф ба ин масъала тавачҷуҳи ҷиддӣ зоҳир накардааст.

2. Дар таҳқиқоти мазкур моҳияти омилҳои динӣ равшан нагардидааст. Ба андешаи мо, агар ифротгароии динию сиёсӣ ҳамчун омилҳои динӣ муаррифӣ мегардид, хубтар мешуд.

3. Дар таҳқиқоти мазкур муаллиф ба масъалаи паҳн гардидани ифротгароии динию сиёсӣ дар давлатҳои дигари минтақаи Осиёи Марказӣ тавачҷуҳи камтар додааст. Хуб мебуд, агар муаллиф пайдоиши ин масъаларо дар кишварҳои Осиёи Марказӣ низ таҳқиқ менамуд.

4. Муаллиф ҳангоми таҳқиқи масъалаи ифротгароии динӣ ба адабиётҳои ватанӣ камтар таъкид намудааст. Мисол, маводи муҳаққиқи тоҷик Абдуллоҳ Раҳнамо, ки ба масъалаи хатари гурӯҳҳои ифротгароии динӣ бахшида шудааст, ба назар намерасад. Дар ҳолати истифодаи онҳо боз ҳам таҳқиқоти мазкур комилтар мегардид.

5. Муаллиф дар баробари муайян намудани таъсири манфии созмонҳои ифротгароии динию сиёсӣ ба вазъи сиёсии кишвар таҳдиди мазкурро ба амнияти миллӣ дар таносуб бо дигари навъи таҳдидҳо мушаххас накардааст.

Аммо дар маҷмӯъ гуфтан мумкин аст, ки диссертатсияи мазкур таҳқиқоти анҷомёфта мебошад ва норасоии дар боло зикргардида мазмунӣ аҳамияти коста намегардонанд. Зеро муаллиф ҳангоми омӯзиши мавзӯи диссертатсия доираи васеи адабиёти илмиро истифода намуда, дар заминаи таҳлили онҳо ва бо дарназардошти равандҳои сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳулоса ва пешниҳодҳои илман асоснокшуда таҳия намудааст.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Ашурзода Ҷамшеди Хуршед дар мавзӯи «Ифротгароии динию сиёсӣ ва хусусиятҳои муҳимми он дар раванди дигаргуншавии ҷомеа (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ (илмҳои сиёсӣ) ба омӯзиши яке аз мавзӯҳои мубрами рӯз бахшида шуда, таҳқиқоти мукамал ва анҷомёфта ба ҳисоб меравад. Сохтори диссертатсия ва мухтавои асосии он ба талаботи

пешбиниnamудаи бандҳои 10-16 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, №505 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад. Бо назардошти мухтавои асосии диссертатсия ва аз рӯи интишороти муаллифи он гуфтан мумкин аст, ки Ашурзода Ҷамшеди Хуршед барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ (илмҳои сиёсӣ) сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:
мудир кафедраи сиёсатшиносии
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес
ва сиёсати Тоҷикистон,
номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Саидзода Ш.Ш.

Имзои номзади илмҳои сиёсӣ,
дотсент Саидзода Ш.Ш.-ро
тасдиқ менамоям.
Сардори Раёсати кадрҳо ва
корҳои махсуси ДДХБСТ

Мирпоччоев И.Х.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш.Хучанд, маҳаллаи 17, хонаи 1.
E-mail: shuhratst@mail.ru
Тел.: +992939388866

02.12.2020 с.